

Poniższy tekst ma wyłącznie charakter edukacyjny. Wszelkie informacje w nim zawarte nie zwalniają inwestora z obowiązku zapoznania się z treścią Ustawy o obrocie instrumentami finansowymi z dnia 29 lipca 2005 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 183, poz. 1538) oraz właściwymi regulacjami związanymi z zasadami funkcjonowania systemu rekompensat.

ZASADY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU REKOMPENSAT W POLSCE

Cel funkcjonowania systemu rekompensat

System rekompensat wprowadzony został do polskiego porządku prawnego w ramach implementacji Dyrektywy 97/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 3 marca 1997 roku w sprawie systemu rekompensat dla inwestorów.

Polski system rekompensat funkcjonuje od stycznia 2001 roku. Celem systemu jest częściowe zrekompensowanie wartości środków pieniężnych i utraconych maklerskich instrumentów finansowych przysługujących inwestorom, w przypadku niewypłacalności podmiotów, którym aktywa zostały powierzone w ramach ich licencjonowanej działalności maklerskiej. W przypadku niewypłacalności domu maklerskiego, inwestorom przysługuje szereg środków prawnych zmierzających do pełnego zaspokojenia ich roszczeń, takich jak uczestnictwo w postępowaniu upadłościowym czy roszczenia odszkodowawcze. System rekompensat jest mechanizmem posiłkowym wobec podstawowych instrumentów zapewniających bezpieczeństwo funkcjonowania rynku kapitałowego w Polsce i obejmuje ochronę przede wszystkim nieprofesjonalnych inwestorów, zabezpieczając ograniczoną kwotę środków powierzonych przez inwestora domowi maklerskiemu.

Zakres ochrony systemu rekompensat

System chroni środki pieniężne i maklerskie instrumenty finansowe powierzone przez inwestorów podmiotom uczestniczącym w systemie rekompensat z tytułu świadczenia przez te podmioty usług maklerskich w zakresie określonym w art. 69 ust. 2, ust. 3 pkt 1 i 3 oraz ust. 4 pkt 1 i 2 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi.

System rekompensat nie chroni inwestora przed ryzykiem inwestycyjnym i nie obejmuje szkód wynikających z wadliwego doradztwa inwestycyjnego.

Ochroną systemu objęte są środki pieniężne i utracone maklerskie instrumenty finansowe inwestorów, według stanu tych środków na dzień niewypłacalności domu maklerskiego.

Wysokość rekompensaty

Wysokość rekompensaty zależy od wartości środków pieniężnych zapisanych na rachunku inwestora i należnych mu z tytułu świadczonych usług maklerskich oraz utraconych maklerskich instrumentów finansowych, a także od poziomu górnej granicy środków objętych ochroną systemu rekompensat.

Podstawę do ustalenia wysokości przysługującej rekompensaty stanowi suma należności inwestora, pomniejszona o należności domu maklerskiego z tytułu świadczonych usług. Wysokość aktywów inwestora, podlegających ochronie systemu rekompensat, ustalana jest na podstawie ksiąg domu maklerskiego.

Inwestor otrzymuje 100 % wartości utraconych środków w przypadku, gdy ich równowartość w złotych nie przekroczy 3 000 EURO (według kursu na dzień upadłości domu maklerskiego).

Jeżeli wartość utraconych środków inwestora przekracza 3 000 EURO, inwestor otrzymuje równowartość w złotych 3 000 EURO oraz 90% nadwyżki ponad tę kwotę. Jednakże górna granica środków objętych systemem, w poszczególnych latach kształtuje się następująco:

- a) do równowartości w złotych 15 000 EURO – jeśli upadłość nastąpiła w okresie pomiędzy 1 stycznia 2006 roku a 31 grudnia 2006 roku,
- b) do równowartości w złotych 19 000 EURO – jeśli upadłość nastąpiła pomiędzy 1 stycznia 2007 roku a 31 grudnia 2007 roku,
- c) do równowartości w złotych 22 000 EURO – jeśli upadłość nastąpiła 1 stycznia 2008 roku lub później.

Do wyliczenia wysokości rekompensaty w złotych polskich przyjmuje się średni kurs NBP zgodnie z tabelą kursową z dnia zaistnienia okoliczności stanowiącej podstawę do wypłat rekompensat.

Struktura systemu rekompensat

Uprawnieni do ochrony

Ochronie systemu rekompensat podlegają inwestorzy, będący osobami fizycznymi, osobami prawnymi albo jednostkami organizacyjnymi nie posiadającymi osobowości prawnej, z wyłączeniem:

- Skarbu Państwa,
- Narodowego Banku Polskiego, banków z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz banków zagranicznych,
- firm inwestycyjnych,
- spółek prowadzących rynki regulowane,
- KDPW,
- podmiotów działających na podstawie ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej,
- podmiotów działających na podstawie ustawy z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych,
- podmiotów działających na podstawie ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych,
- spółek prowadzących giełdy towarowe, spółek prowadzących giełdowe izby rozrachunkowe, towarowych domów maklerskich, zagranicznych osób prawnych

prowadzących działalność maklerską w zakresie obrotu towarami giełdowymi, działających na podstawie ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych,

- gmin, związków gmin, powiatów, związków powiatów i województw,
- państw i ich jednostek terytorialnych posiadających osobowość prawną,
- podmiotów, w stosunku do których podmiotem dominującym jest ten sam podmiot, który jest podmiotem dominującym w stosunku do domu maklerskiego,
- osób posiadających 5 % lub więcej ogólnej liczby głosów lub kapitału zakładowego domu maklerskiego, a także osób, które w stosunku do domu maklerskiego są podmiotami dominującymi lub zależnymi oraz ich krewnych i powinowatych do drugiego stopnia,
- członków zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej domu maklerskiego oraz osób pełniących w domu maklerskim funkcje dyrektorów i zastępców dyrektorów departamentów, jak również dyrektorów i zastępców dyrektorów oddziałów domu maklerskiego, w przypadku gdy osoby te pełniły swoje funkcje w chwili zaistnienia przesłanek do uruchomienia systemu rekompensat, bądź w okresie bieżącego lub poprzedniego roku obrotowego, jak również krewnych i powinowatych do drugiego stopnia tych osób,
- osób odpowiedzialnych za badanie sprawozdań finansowych domu maklerskiego, osób zajmujących stanowisko głównego księgowego w domu maklerskim oraz osób odpowiedzialnych za sporządzanie i prowadzenie dokumentacji księgowej domu maklerskiego, jak również krewnych i powinowatych do drugiego stopnia tych osób,
- członków zarządu i rady nadzorczej, osób posiadających 5 % lub więcej ogólnej liczby głosów lub kapitału zakładowego oraz osób odpowiedzialnych za badanie sprawozdań finansowych podmiotu dominującego lub zależnego w stosunku do domu maklerskiego, jak również krewnych i powinowatych do drugiego stopnia tych osób,
- inwestorów, którzy wskutek nie wywiązywania się ze swoich zobowiązań wobec domu maklerskiego przyczynili się do jego niewypłacalności.

Administrator systemu

Instytucją uprawnioną do prowadzenia systemu rekompensat w celu gromadzenia środków na rekompensaty jest Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. (KDPW S.A.).

Uczestnicy systemu

Uczestnikami systemu są licencjonowane podmioty prowadzące działalność maklerską zobowiązane z mocy prawa do uczestniczenia w systemie rekompensat i wnoszenia do systemu obowiązkowych wpłat: domy maklerskie, banki prowadzące działalność maklerską oraz banki powiernicze. Do uczestnictwa w systemie zobligowane są także towarzystwa funduszy inwestycyjnych, prowadzące działalność w zakresie zarządzania cudzym pakietem papierów wartościowych na zlecenie. Wpłaty uczestników systemu podlegają akumulacji i tworzą masę majątkową, ze środków której wypłacane są rekompensaty. W niniejszym tekście używane jest dla określenia tego kręgu podmiotów zbiorcza nazwa „dom maklerski”.

Syndyk

Syndyk, zarządca sądowy lub inna osoba prowadząca zarząd niewypłacalnego domu maklerskiego jest podmiotem zobowiązanym do ustalenia stanu wierzytelności inwestora na dzień zaistnienia jednego ze zdarzeń dających podstawę do wypłaty rekompensaty i sporządzenia listy uprawnionych.

Nadzór

Nadzór nad całością systemu rekompensat oraz nad jego uczestnikami sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego.

Procedura wypłaty rekompensat

Wszczęcie procedury wypłaty rekompensat jest uzależnione od zaistnienia jednego z trzech zdarzeń:

- 1/ ogłoszenia upadłości domu maklerskiego,
- 2/ prawomocnego oddalenia przez sąd wniosku o ogłoszenie upadłości domu maklerskiego, że majątek domu maklerskiego nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania,
- 3/ stwierdzenia przez Komisję Nadzoru Finansowego stanu niewypłacalności domu maklerskiego.

Inwestorzy domu maklerskiego z dniem ogłoszenia upadłości mają roszczenie o wypłatę należnych im środków z masy upadłości oraz wydanie zapisanych na ich rachunku maklerskich instrumentów finansowych. W przypadku utraty tych instrumentów przez dom maklerski, wartość utraconych instrumentów maklerskich według ich ceny z dnia ogłoszenia upadłości zwiększa należność inwestora.

Jeżeli masa upadłości nie posiada wystarczających środków na wypłatę inwestorom należnych im kwot, pokrywane są one, do wskazanych w ustawie wysokości, z systemu rekompensat. W części nie pokrytej rekompensatą inwestor zachowuje prawo dochodzenia roszczenia od masy upadłości.

W terminie 30 dni od ogłoszenia upadłości domu maklerskiego, syndyk przedstawia Krajowemu Depozytowi:

- 1/ listę inwestorów uprawnionych do rekompensat z wyszczególnieniem kwot środków, za które przysługuje rekompensata,
- 2/ kwotę płynnych środków domu maklerskiego wchodzących w skład masy upadłości, według stanu na dzień ogłoszenia upadłości,
- 3/ wysokość wydatków związanych z wypłatą wynagrodzeń pracownikom upadłego domu maklerskiego i wysokość bieżących wydatków związanych z kosztami postępowania upadłościowego, poniesionych do dnia sporządzenia listy inwestorów, powiększoną o wysokość niezbędnych wydatków związanych z wypłatą rekompensat, wraz z aktualną wysokością środków płynnych domu maklerskiego znajdujących się w dyspozycji syndyka lub zarządcy,
- 4/ terminarz wypłat.

Do zadań syndyka należy:

- ustalenie, na podstawie ksiąg domu maklerskiego, według stanu na dzień ogłoszenia upadłości, stanu wierzytelności objętych systemem rekompensat,
- stwierdzenie prawa inwestora do umieszczenia go na liście inwestorów,
- prawidłowe wyliczenie kwoty rekompensaty przysługującej każdemu inwestorowi,
- wypłata rekompensat inwestorom.

Działalność syndyka podlega nadzorowi sądu prowadzącego postępowanie upadłościowe.

W przypadku przyjęcia listy inwestorów, Zarząd Krajowego Depozytu w terminie 7 dni od przyjęcia listy podejmuje i podaje do publicznej wiadomości, w drodze ogłoszenia w dwóch dziennikach ogólnopolskich, uchwałę o przekazaniu syndykowi kwot przeznaczonych na wypłatę rekompensat.

Do zadań Krajowego Depozytu należy także:

- przekazanie środków z systemu na wskazany przez syndyka rachunek bankowy,
- przeprowadzenie kontroli prawidłowości dokonywanych przez syndyka wypłat,
- przyjęcie i zatwierdzenie sprawozdania syndyka z realizacji dokonanych wypłat.

Wypłaty rekompensat dokonywane są przez syndyka ze środków przekazanych z systemu rekompensat przez Krajowy Depozyt.

W przypadku stwierdzonych braków lub nieprawidłowości w liście inwestorów, Zarząd Krajowego Depozytu podejmuje uchwałę odmawiającą przyjęcia listy oraz dokonuje jej zwrotu syndykowi. Jednocześnie Krajowy Depozyt wzywa do usunięcia braków i powiadamia sędziego-komisarza. Braki te powinny zostać usunięte przez syndyka w terminie 7 dni.

Przykłady:

A.

Inwestor wpłacił na swój rachunek pieniężny w domu maklerskim 50.000, a następnie nabył za jego pośrednictwem za całą tę kwotę 1.000 akcji spółki X, które zostały zapisane na jego rachunku (instrumentów finansowych)

Jeżeli dojdzie do niewypłacalności domu maklerskiego, a w księgach upadłego domu akcje spółki X są nadal zapisane na rachunku inwestora, wówczas instrumenty te jako aktywa stanowiące własność inwestora, zostaną przeniesione na rachunek inwestora w innym domu maklerskim, w takim przypadku, nie przysługuje inwestorowi prawo do rekompensaty, albowiem upadłość domu maklerskiego nie wywiera wpływu na byt prawny maklerskich instrumentów, których emitentem są inne podmioty.

B.

Inwestor nabył ze środków zgromadzonych na jego rachunku pieniężnym w domu maklerskim 1.000 akcji spółki X za łączną kwotę 50.000 zł, a następnie sprzedał je z zyskiem za łączną kwotę 55.000 zł i kwota taka jest zapisana na jego rachunku pieniężnym.

Jeżeli dojdzie do niewypłacalności domu maklerskiego, a w księgach upadłego domu na rachunku pieniężnym inwestora są zapisane środki pochodzące ze sprzedaży tych akcji – w wysokości odpowiadającej stanowi faktycznemu, czyli 55.000 zł, to w przypadku braku wystarczających środków masy upadłości na zaspokojenie roszczeń tego wierzyciela, będzie mu przysługiwała rekompensata, obliczona od kwoty niezaspokojonej wierzytelności.

C.

Dom maklerski w imieniu inwestora kupuje 1.000 akcji spółki X za łączną kwotę 50.000 zł, a następnie sprzedaje je ze stratą za 40.000. Kwota ta zostaje zapisana na rachunku pieniężnym inwestora i odzwierciedla na dzień ogłoszenia upadłości wszystkie należne mu środki pieniężne.

Jeżeli dojdzie do niewypłacalności domu maklerskiego, kwota ta będzie stanowiła podstawę do obliczenia rekompensaty.

D.

Dom maklerski w imieniu inwestora nabył za całość posiadanych przez inwestora środków pieniężnych (50.000 zł) 1.000 akcji spółki X i zapisał je na rachunku instrumentów finansowych. Następnie na podstawie udzielonego mu pełnomocnictwa, zbył 300 akcji, uzyskując za nie cenę 35.000 zł., która została zapisana na rachunku pieniężnym inwestora, na rachunku maklerskich instrumentów finansowych skorygowano odpowiednio liczbę posiadanych przez inwestora akcji do 700. W dniu ogłoszenia upadłości na rachunku pieniężnym inwestora zapisana była kwota 35.000 zł natomiast na jego rachunku maklerskich instrumentów finansowych zapisanych było 500 akcji. W dokumentach finansowych spółki brak było śladu po jakiegokolwiek transakcji dotyczącej 200 akcji.

Jeżeli dojdzie do niewypłacalności domu maklerskiego, inwestor otrzyma rekompensatę obliczoną od sumy wartości środków pieniężnych zapisanych na jego rachunku oraz wartości 200 akcji, ustalonej na dzień ogłoszenia upadłości. Pozostałe akcje, zapisane na jego rachunku, przeniesione zostaną na rachunek inwestora w innym domu maklerskim.